

7e JAARGANG
NUMMER 2
FEBRUARI 1971

DAAD EN GEDACHTTE

orgaan gewijd aan de problemen
van de zelfstandige arbeidersstrijd

1911
1912
1913

DAAD EN GEDACHTE

BIJ ELKE BIJZONDERE HANDELING GAAT
HET DENKEN AAN HET DOEN VOORAF.
BIJ HET HANDELEN VAN KLASSEN OF
MASSA'S BLIJKT DE BETEKENIS VAN
HET HANDELEN PAS ACHTERAF. HIER
GAAT DE DAAD VOORAF AAN HET BE-
GRIP, AAN DE GEDACHTE.

van de zittende verhouding
naar de zittende verhouding

DAAD EN GEDACHTE

Orgaan gewijd aan de problemen
van de zelfstandige arbeidersstrijd

GEEN VASTE ABONNEMENTSPRIJS

De uitgave zal worden bekostigd uit VRIJWILLIGE bijdragen

Red. en adm.: Corn. Outshoornstraat 1', Amsterdam - W

Postgiro 307695

PROF. B. SIJES EN DE STRIJD

VAN DE ARBEIDERS

DE REDE, waarmee prof. dr. B. A. Sijes op donderdag 26 november 1970 een hoogleraarschap aan de rijksuniversiteit te Leiden heeft aanvaard, en die volledig - en zelfs met noten - werd afgedrukt in een extra nummer van het Leidse universiteitsblad "Acta et Agenda" van dezelfde datum, is bijzonder geschikt om aan de hand daarvan te laten zien in welke opzichten hij en wij het met elkander eens zijn en in welke opzichten hij en wij er andere denkbeelden op na houden. Er is méér dan een reden om dat te doen. De eerste is: het onderwerp, waarmee hij zich in zijn toespraak bezig hield. De tweede is, dat prof. Sijes en wij, min of meer op "dezelfde wortel des geloofs stoelen". Men moet daaronder natuurlijk niet verstaan, dat hij en wij er zoiets als een "geloof" op na zouden houden of wel op na gehouden zouden hebben, maar uitsluitend dit, dat de uitgevers van "Daad en Gedachte" zich sterk verwant voelen met de voor-oorlogse Groep van Internationale Communisten. Enkelen onzer hebben daartoe behoord en óók Ben Sijes behoorde er toe in zijn jonge jaren.

Sedert die lang vervlogen dagen hebben hij en wij totaal verschillende wegen afgelegd. Hoever - zo luidde de vraag die door ons hoofd speelde toen wij ons tot lezing zetten - zijn wij eigenlijk wel uiteen gedreven? Het schijnt wellicht een vraag te zijn, die opwelt uit de particuliere belangstellingssfeer. Maar zo is 't toch bepaald niet helemaal. Op hetzelfde ogenblik dat Sijes in het openbaar een aantal maatschappelijke verschijnselen en maatschappelijke theorieën van zijn commentaar voorziet, spreekt het vanzelf, dat zij daarmee ook het onderwerp geworden zijn van een discussie. Tot die discussie willen wij pogen het een en ander bij te dragen.

Het antwoord op de vraag hoever hij en wij uiteengedreven zijn kan kort zijn: héél ver. Sijes' rede bevat een reeks opmerkingen over zaken, waarover wij volkomen verschillend denken. Er zijn ook dingen - en na het bovenstaande zal niemand zich daarover verwonderen - waarover hij en wij, zij het dan zeer genuanceerd, min of meer dezelfde opvatting hebben.

't Onderwerp van deze professorale rede was: "Enkele marxistische opvattingen betreffende politieke machtsverovering". Wat men er in vindt is een - uiteraard korte - schets van de denkbeelden van zulke bekende figuren als Lenin, Rosa Luxemburg, Anton Pannekoek en Herman Gorter, maar ook van de in onze tijd, met name in Frankrijk op de voorgrond getreden Gabriel en Daniel Cohn-Bendit. Een van onze bezwaren tegen de toespraak is, dat de scheidslijnen tussen al de genoemden weliswaar getrokken worden, doch naar onze smaak niet altijd even duidelijk genoeg. De verschillen bijvoorbeeld tussen Lenin, Rosa Luxemburg, Anton Pannekoek

en de beide Bendits zijn Sijes, dat weten we, bekend, maar door de wijze waarop hij ze benadert en alleen al door de titel van zijn rede, maar in de inleiding daarvan eveneens, als het ware "onder één noemer brengt", wekt bij ons ernstige bedenkingen. Groter helderheid ware naar onze mening verkregen, indien "de marxistische opvattingen omtrent de wijze waarop de strijd van de arbeiders tot een verovering van de macht leidt" scherp tegenover de opvattingen van Lenin en die van Cohn-Bendit zouden zijn gesteld. De kritiek, die hij op Cohn-Bendit laat horen zou dan, geloven wij, beter uit de verf gekomen zijn.

Met de kritiek van Sijes op Cohn-Bendit zijn wij het overigens volkomen eens. Naar onze smaak is zijn juiste kritiek overigens nog niet scherp genoeg. Sijes zegt over hen dat zij door provocatie massale acties sneller tot ontplooiing willen brengen en hij wijst hun er op, dat in geval van provocatie, de politieke tegenstellingen slechts kunstmatig worden verscherpt. Zij zijn dan niet, zo vervolgt Sijes, de uitdrukking van in grote delen van de samenleving zelf gerijpte, onverzoenlijke tegenstellingen met het gezag.

"Het bewust hanteren van de provocatie - dat wil zeggen van het uitlokken van geweld - door een kleine minderheid op een voor die minderheid gewenst politiek moment", zo vervolgt Sijes, "doet mij sterk denken aan een van de leerstukken van het leninisme - het manipuleren met mensen op grote schaal - het leninisme, dat deze radicalen, volgens hun eigen zeggen, juist bestrijden en willen bestrijden. Ik voel mij meer verwant met de opvatting, dat bereidheid tot daadwerkelijk verzet en emotionele gebondenheid in maatschappelijke strijd niet van buiten af, niet willekeurig kunnen worden bijgebracht."

Wat Sijes hier tegenover elkaar stelt, dat zijn enerzijds de kunstmatigheid van de provocatie en anderzijds de strijd, die het gevolg is van in de samenleving gerijpte, onverzoenlijke, dat wil zeggen werkelijke tegenstellingen, die uit de productieverhoudingen voortvloeien. Zijn opmerking van dien aard onderschrijven we.

Misschien, helemaal zeker weten we dat niet, zou de kritiek van Sijes op de Cohn-Bendits, nog veel en veel scherper zijn uitgevallen, indien hij - zoals een van ons - getuige had kunnen zijn van 'n uiterst felle discussie, die ruim anderhalf jaar geleden op een internationale conferentie in Brussel gevoerd werd tussen Daniel Cohn-Bendit en een Franse metaalbewerker, tot voor kort werkzaam in de automobiefabriek van Citroën, thans werkzaam in een wat kleinere onderneming. Veel duidelijker namelijk dan in het door Sijes een paar maal geciteerde boek van de gebroeders Cohn-Bendit kwam in dat debat het werkelijke standpunt van Daniel Cohn-Bendit naar voren.

De discussie, toen in Brussel gevoerd, onstond op 't moment, dat in de onderlinge gedachtenwisseling het probleem van de zogenaamde "revolutionaire voorhoede" aan de orde werd gesteld en in verband daarmee óók over de "Zwarte Panthers" in de Verenigde Staten van Amerika gesproken werd. Daniel Cohn-Bendit verklaarde, dat hij voor een "revolutionaire voorhoede" een taak zag weggelegd. Wat zijn verschillen met Lenin ook mochten zijn, zij bleken allerm minst daarin te bestaan, dat hij, Cohn-Bendit, op het standpunt stond, dat de organisaties van de strijd slechts in de strijd zelf geboren kunnen worden en slechts door de arbeiders zelf kunnen worden gevormd. Net als Lenin - in zoverre heeft Sijes hem bepaald wel goed geschoten - toonde Daniel Cohn-Bendit zich voorstander van een van buitenaf gevormde, goed georganiseerde avant-garde, die zich als zodanig zelf aan de arbeiders presenteert. Over de Zwarte Panthers praatte hij met grote geestdrift. Hij beschouwde hen als 'n voorbeeld van 'n dergelijke voorhoede, dat navolging verdiende. Hij sprak erover, dat de gewapende strijd, die de Zwarte Panthers in Amerika, als vertegenwoordigers van het negerproletariaat, met de vertegenwoordigers van het gezag, dat wil zeggen leger en politie voeren, de geesten rijp voor de revolutie en wat dies meer zij zou maken. Rijp zou maken, als gevolg van de provocerende werking die er van uitging. Kortom: hij getuigde hier we van

die denkbeelden, die Sijes in zijn rede kort beschreven heeft. Hij gaf er tevens blijk van, dat voor hém de proletarische revolutie een omwenteling is, die zich voltrekt naar het voorbeeld van het gewapende verzet van de PanTERS tegen de orde. Waar hij van bleek te dromen - en dat dan nog wel op vrij romantische manier - dat bleek voor alles: de gewapende opstand. De strijd van "de arbeiders", zo drukte hij zich uit, bleek voor hem in de eerste en praktisch ook in de enige plaats te bestaan uit een strijd tegen "de klabakken". "Zoals wij Franse studenten dat in mei '68 in de Parijse studentenwijk hebben gedaan", voegde hij er aan toe.

De metaalbewerker, die nog voor Daniel Cohn-Bendit was uitgesproken, reeds als geëlektriseerd van zijn stoel was opgesprongen, was het in geen enkel opzicht met hem eens.

- "Wat moet die voorhoede van jou?", vroeg hij Cohn-Bendit.

Toen uit het antwoord bleek, dat volgens Cohn-Bendit zo'n voorhoede de arbeiders bewust moest maken hoe of zij dienden te strijden, toen Cohn-Bendit te kennen gaf, dat de politiek bewuste studenten er blijk van hadden gegeven beter tegen de gevestigde kapitalistische orde te kunnen optreden dan de arbeiders, veegde de Franse metaalbewerker met Cohn-Bendit gewoon de vloer aan. Hij zette ten eerste uiteen, dat het natuurlijke wapen, waarmee de arbeiders tegen het kapitalisme strijden, de staking is. Hij legde vervolgens uit, dat om te kunnen staken men in het bedrijfsleven werkzaam moet zijn.

- "Studenten", riep hij Cohn-Bendit toe, "kunnen niet staken en zij kunnen mij en andere arbeiders ook niet leren hoe er gestaakt moet worden. Dat weten wij veel beter dan zij. Dat is geen verwijt aan hun adres. Dat kunnen zij ook niet helpen. Maar laten die studenten ons dan niet aan de kop zeuren met adviezen hoe of het moet, adviezen, waaruit duidelijk blijkt, dat ze van de klassenstrijd niet ene mallemoer verstand hebben."

"Dacht je", riep deze metaalbewerker tot "rode Danny", "dat de strijd die jullie in het Quartier Latin tegen de smerissen gevoerd hebben het belangrijkste is? Laat ik je dan vertellen, dat het er voor ons arbeiders om gaat het productiesysteem te veranderen en dat het voor die verandering op de strijd in de bedrijven aankomt. Die strijd in de bedrijven kan niet door een voorhoede worden opgeknapt en om die reden is de werkelijke anti-kapitalistische strijd een strijd van de arbeiders zelf, waarover zij beslissen en niet een voorhoede. Dacht je dat de strijd in de straten werd uitgevochten, met het geweer in de hand, zoals de Zwarte PanTERS dat doen? De échte strijd wordt in de bedrijven uitgevochten, niet op straat met de politie. Weet je wat wérkelijk belangrijk is in Amerika? Niet wat de Zwarte PanTERS doen, maar wat er in Detroit gebeurt aan de lopende band van de Fordfabrieken of bij General Motors!"

Er zit in dit betoog van de bewuste Franse arbeider een element, dat men ook - zij 't wat minder helder geformuleerd - wel terugvindt bij prof. Sijes. Maar er zit tevens een element in, dat bij Sijes ontbreekt. Dit namelijk, dat de Fransman er in de bedoelde discussie zo sterk de nadruk op legt, dat de strijd van de arbeiders in de bedrijven een s o c i a l e strijd is, die niet uit de politieke tegenstellingen voortvloeit, maar in de bedrijfsverhoudingen, in de sociale verhoudingen zijn oorsprong vindt. Wij hebben het debat in Brussel natuurlijk maar erg sterk verkort kunnen weergeven. In werkelijkheid werd dat verschil nog veel sterker benadrukt. Van dit verschil echter merkt men bij Sijes weinig. Als hij Cohn-Bendit critiseert, dan spreekt Sijes van het kunstmatig verscherpen der politieke tegenstellingen en hij legt dan vervolgens de nadruk op het kunstmatige. Naar onze opvatting had er in niet mindere mate de nadruk op moeten worden gelegd, dat de provocatiemethoden, die Cohn-Bendit en anderen voorstaan juist altijd in de politieke sfeer liggen, inplaats van in de sociale sfeer, dat wil zeggen in de sfeer van de klassenstrijd. Als Sijes er - terecht - de lieden van het slag Cohn-Bendit

op wijst, dat zij het probleem van de beschikkingsmacht over de productiemiddelen verwaarloosd hebben, dan vindt men in de uiteenzettingen, die wij hierboven hebben gegeven, de verklaring daarvan. Cohn-Bendit en de zijnen mogen hun vertrouwen in de parlementaire instellingen derburgerlijke democratie verloren hebben, klassenstrijders zijn zij daarmee bepaald nog niet geworden. Dat de Buiten Parlementaire Oppositie in Duitsland, wier ideeën in veel opzichten met die van Cohn-Bendit overeenstemmen belangstelling heeft voor Pannekoek, bewijst op zichzelf geen overeenkomst in standpunten. Een Nederlandse geestverwant (of min of meer geestverwant) van Cohn-Bendit en de Duitse "buitenparlementairen" heeft de kritiek van Pannekoek eens in de zin van een buitenparlementaire oppositie geïnterpreteerd. Dat illustreert naar onze mening, hoezeer de Franse metaalbewerker daar in Brussel gelijk had, toen hij Cohn-Bendit en soortgenoten voor de voeten gooide, dat zij van de klassenstrijd maar weinig begrip hebben.

Terug echter naar de rede van Sijes. Hij wijst er ergens op, dat de gebroeders Cohn-Bendit bij hun kritiek op Lenin, deze - terecht, zegt hij - voor de voeten werpen, dat Lenin de oude leus van de eerste internationale, namelijk: de bevrijding der arbeiders kan slechts het werk der arbeiders zelf zijn, op haar kop gezet heeft door haar in feite te veranderen in: de bevrijding der arbeiders kan niet het werk van de arbeiders zelf zijn. Sijes heeft gelijk: dat verwijt van de gebroeders Cohn-Bendit is op zijn plaats. Maar die gebroeders Cohn-Bendit, die dit aan Lenin verwijten, staan zélf óók op het standpunt, dat de bevrijding der arbeiders niet 't werk van de arbeiders zelf, doch slechts van een voorhoede kan zijn.

Om het nog eens samen te vatten: Sijes oordeelt - hoezeer hij ook wat de Cohn-Bendits betreft, en dat kon met zijn opvattingen ook haast niet anders, op het goede spoor is - toch nog veel te gunstig over hen. Dat hangt volgens ons onder meer daarmee samen, dat het ons voor wil komen, dat hij over de mei-gebeurtenissen in Frankrijk een ánder beeld in zijn hoofd heeft dan wij. De manier waarop hij op een gegeven moment de Franse studentenacties "en de Franse beweging in 1968" in één adem noemt, wekt bij ons het sterke vermoeden, dat hij die studentenacties over-, de strijd van de 9 miljoen stakende en de fabrieken bezettende arbeiders ónderschat. In de zin die hij daarop laat volgen zegt hij: "Ik beperk mij juist tot deze beweging, omdat haar opvattingen in sterke mate overeenkomst vertonen met die van Rosa Luxemburg, Anton Pannekoek en de vooroorlogse radencommunisten." Wij vragen wélke beweging vertoont overeenkomst met de opvattingen van Rosa Luxemburg, Anton Pannekoek, enz.? De studentenbeweging? Voor zover Daniel Cohn-Bendit, de maoïst Alain Geismar of sommige andere ideologen van de "beweging van de 22e maart" (op de universiteit van Nanterre) de vertolkers van de studentendenkbeelden zijn, is deze bewering onjuist. De beweging van de arbeiders? Dat kan men bepaald niet zo stellen. De 9 miljoen stakers in Frankrijk in mei 1968 zijn niet in staking gegaan op grond van bepaalde opvattingen, zij zijn in de strijd getrokken op grond van bepaalde verhoudingen en op grond van hun klasse-ervaringen. De strijdmethoden die zij toepassen, de organisatorische vormen van hun worsteling, die stemmen overeen met datgene, wat Rosa Luxemburg en Pannekoek geschreven hadden over de ontwikkeling, die zij in de arbeidersstrijd zich zagen voltrekken. Dat is een ándere formulering dan Sijes kiest, maar het verschil is in onze ogen héél belangrijk.

Wie het bovenstaande aandachtig gevolgd heeft, zal het niet ontgaan zijn, dat de opvattingen waarvan prof. Sijes in zijn rede blijk geeft, op tal van punten héél dicht tegen de onze aanliggen. Hij geeft er blijk van de Russische revolutie niet als een proletarische omwenteling op te vatten, hij stelt tegenover de partij-organisatie het zelfstandig optreden, hij beschouwt kennelijk de maoïstische en trotskistische groepen als bewegingen die de arbeiders hún wil op willen leggen, hij laat duidelijk zien, dat hij de arbeiders en de studenten beschouwt als groepen, die in de samenleving posities innemen, die veel meer met elkaar verschillen dan de studenten willen doen geloven, hij toont aan, dat de bolsjewiki

iedere aanzet tot een machtsvorming van de arbeiders de kop in hebben gedrukt, hij verdedigt noch de vakbeweging, noch het parlementarisme in de arbeidersbeweging. Waar, zal men vragen, liggen de verschillen?

Ze liggen vooral, menen wij, in een andere beoordeling van bijvoorbeeld de sociaaldemocratie en het daarin op de voorgrond tredende reformisme. Sijes schrijft in de aanhef van zijn rede:

"Rond 1900 was de socialistische beweging in West- en Midden-Europa in snelle opkomst. Zij het dan relatief en onder niet aflatende strijd, toch steeg de levensstandaard van een deel van de arbeidersbevolking. De propaganda voor de vakbeweging, voor sociale hervormingen en voor het kiesrecht had tot doel de arbeiders door middel van acties te doen inzien, dat zij een lots- en strijdgemeenschap vormden, dat zij alleen als georganiseerde massa hun leven konden veranderen."

In onze ogen is hier allereerst van 'n verkeerde formulering sprake. De levensstandaard van de arbeiders steeg relatief, zegt prof. Sijes. Wij dachten dat het net omgekeerd was: namelijk absoluut gestegen, relatief, dat wil zeggen in verhouding tot wat men wel "het nationale produkt" noemt, gedaald. Eigenlijk is het nóg anders, ingewikkelder gesteld en is er sprake van een daling van het variabele kapitaal (de loonsom) ten opzichte van het kapitaal in zijn totaliteit.

In de tweede plaats wil het ons voorkomen, dat wat Sijes hier schrijft over de propaganda, die tot doel had de arbeiders door middel van acties te doen inzien, dat zij een lots- en strijdgemeenschap vormden... enz., moeilijk te rijmen is, met datgene wat hij neerschrijft als hij kritiek op Cohn-Bendit uitoefent, namelijk, zich meer verwant te voelen met de opvatting, dat bereidheid tot daadwerkelijk verzet... niet van buitenaf kan worden bijgebracht. Zij die het provocatie-standpunt huldigen zullen, als zij lezen wat Sijes hier over de vroegere beweging opmerkt, zeggen, dat zij thans eigenlijk precies hetzelfde doen. Ze hebben dan bepaald niet helemaal ongelijk. Maar naar onze mening liggen de dingen in werkelijkheid dan ook geheel anders dan Sijes ze hier beschrijft. De propaganda, enz. heeft niet de vakbeweging of de oude sociaaldemocratische partijen en organisaties doen ontstaan, doch inderdaad de behoefte van binnenuit, berustend op de toenmalige tegenstellingen en ontwikkelingen van het kapitalisme. Van die behoefte was ook de propaganda het gevolg. En die tegenstellingen waren andere tegenstellingen dan het kapitalisme nu laat zien. De vakbeweging dient niet te worden beschouwd als een strijdorganisatie die zich tegen het kapitalisme keerde, doch als een organisatie, waaraan het kapitalisme behoefte had om de arbeid te beheersen. De parlementaire arbeidersorganisaties uit die dagen waren de politieke instrumenten, met behulp waarvan de burgerlijke orde haar uiteindelijke gestalte kreeg.

Eén alinea verder schrijft Sijes: "Op de linkervleugel van de sociaaldemocratie waarschuwde men evenwel reeds vroeg, dat het succes van de zogenaamde moderne strijdwijze van het reformisme in een nederlaag zou kunnen omslaan, als de sociaaldemocratie de strijd voornamelijk binnen het raam van de wettelijkheid zou voeren en zich zou concentreren op het verwerven van sociale hervormingen. Naarmate, zo werd gewaarschuwd, de sociaal-democratie zou inburgeren, zou zij ook verburgerlijken. Een uitspraak, die Sijes ontleend heeft aan een artikel van Henriëtte Roland Holst.

Nu is het volkomen waar, dat de "waarschuwing" zó gegeven werd als Sijes ze hier heeft weergegeven. Toch menen wij, dat de indruk die door deze zinnen wordt gewekt, alleen maar een verkeerde kan zijn. In de eerste plaats: die nederlaag, waartoe het reformisme zou leiden. In werkelijkheid, en dat blijkt hier niet, is er van een dergelijke "nederlaag" geen sprake. Het reformisme is zeer succesvol geweest en boekte het ene resultaat na het andere op alle fronten. Het reformisme is namelijk geen verkeerde tactiek, waarvoor de sociaal-democratie ongelukkigwijze heeft gekozen. Het is datgene, wat precies past bij het eigenlijke wezen

van de sociaal-democratie als een beweging van in feite alleen maar burgerlijke hervormingen. Daarom is ook de waarschuwing van haar verburgerlijking iets, dat niet past op de realiteit. De sociaal-democratie is niet verburgerlijkt, zij was burgerlijk van stonde af aan. Dat zij iets anders zou zijn was, om met Marx te spreken, de droom die zij omtrent zichzelf koesterde, een droom, die ook de toenmalige critici van het reformisme niet als droom herkenden, omdat de mogelijkheid ervoor nog niet geschapen was.

Dat Rosa Luxemburg, zoals Sijes schrijft, zich met grote felheid tegen het reformisme keerde, is juist. Zij deed dat, omdat zij de sociaal-democratie nog niet verstaan kon, zoals zij op dat moment de vakbeweging al wél verstond, namelijk als 'n organisatie, die zich binnen de grenzen bewoog, die haar door de burgerlijke maatschappij gesteld waren.

Wanneer wij de intreerede van prof. Sijes in haar geheel overzien, dan vallen ons vooral twee dingen op. Het eerste is, dat hij niettegenstaande het feit, dat zijn eigen uiteenzettingen hem logisch tot iets anders zouden moeten voeren, toch Lenin, Rosa Luxemburg, de radencommunisten, alsmede de stroming die wij nu, net als hij gemakshalve maar met de naam van Cohn-Bendit aanduiden, toch allemaal met elkaar in één pot werpt en met de naam van "het links-marxistische kamp" aanduidt. Het tweede is, dat hij - al weer niettegenstaande allerlei aanlopen tot en aanwijzingen voor een andere opvatting - de richtingen die hij behandelt te veel schetst als "politieke theorieën", die naast elkander kunnen worden gesteld, in plaats van ze te ontwikkelen als de exponenten van gegeven maatschappelijke verhoudingen. Dat hij ze wel degelijk toch ook zo ziet, valt uit diverse passages van zijn toespraak wel af te leiden. Maar geenszins direct. Over dit aspect van het door hem behandelde probleem ligt naar onze smaak teveel een sluier. En dat is jammer. Jammer is ook, dat te snel wordt heengelopen over het feit, dat de "marxistische opvattingen betreffende politieke machtsverovering", welbeschouwd voor zover ze marxistisch mogen worden genoemd, geen opvattingen zijn over een politieke machtsverovering - zoals inderdaad de sociaaldemocraten met inbegrip van Lenin voor ogen zweefde - maar opvattingen over de sociale omwenteling van de samenleving door de arbeiders. Ook dat zit wel in zijn uiteenzettingen verborgen. Maar men moet wel erg met de materie vertrouwd zijn om het er uit te halen.

=====

E E N B R O N V A N K R A C H T ?

HET NIEUWE jaar 1971 was nog maar nauwelijks begonnen of "De Vakbeweging", het officieel orgaan van 't N.V.V. kwam met een speciale editie uit. Op de voorpagina van die extra-uitgave troffen we het volgende stukje aan:

"Wie een verklaring wenst voor de stevige groei van het NVV willen we graag verwijzen naar de 15e december 1970. In een dreigende situatie deden de vakcentrales een beroep op alle werkers in Nederland en riepen hen op tot een massale, demonstratieve staking van korte duur. De spontane reactie van werkend Nederland op deze oproep was niets meer of minder dan een motie van vertrouwen in de vakbeweging. Overduidelijk lieten de werkers van Nederland de vakcentrales en de bonden weten: Wij staan achter u. Op ons kunt u rekenen. De vakbeweging had nadrukkelijk om dat bewijs van vertrouwen gevraagd, want ze wilde er zeker van zijn, dat in deze kritieke dagen de grote massa van de werknemers achter haar stond.

Welnu, de vakbeweging heeft dat bewijs van vertrouwen ten volle ge-

kregen. Ze weet nu, waar ze met haar leden aan toe is, zoals die leden weten waar ze met de vakbeweging aan toe zijn.

Die befaamde 15e december toonde andermaal het sterke, wederzijds vertrouwen dat er in de vakbeweging bestaat. En dat is de bron van haar kracht!"

Je moet maar durven! Wat zei André Kloos ook weer over "die befaamde 15e december"? "t Gaat er om stoom af te blazen! Beter dat er nu een uur gestaakt zal worden op verzoek van de vakbeweging, dan dat er straks langer gestaakt zal worden en dan nog wel met "wilde" acties, waarbij de boel uit de hand loopt!" Wiens vertrouwen vroeg Kloos, toen hij woorden van die strekking sprak voor de televisie? Toch zeker het vertrouwen van de Nederlandse werkgevers en van de Nederlandse parlamentsleden? Van vertrouwen in de arbeiders (leden of geen leden van de vakbeweging) was op dat moment bij Kloos geen sprake. Integendeel, waaraan hij uiting gaf, dat was juist zijn w a n t r o u w e n in de arbeiders en wat hij deed was ondernemers en regering voor die arbeiders waarschuwen. Hij betoogde zoveel als: blijf jullie nu je vertrouwen in de vakbeweging stellen anders krijg je met de arbeiders straks groot gedonder. De werkelijkheid (al werd die natuurlijk tegelijkertijd zo zorgvuldig mogelijk gemaskeerd) was dus net omgekeerd als "De vakbeweging" in zijn extra uitgave kwam vertellen.

Maar kan desondanks niet met zeker recht beweerd worden, dat de arbeiders die aan de oproep tot één uur stoom afblazen gevolg gaven, van hun kant in ieder geval blijk gaven in de vakbeweging ondanks alles nog een zeker vertrouwen te stellen? Zeker. Maar dat vertrouwen berustte niet daarop, dat zij - zoals "De Vakbeweging" schreef - "wisten waar zij met de vakbeweging aan toe zijn". Nee, dat vertrouwen sproot daaruit voort, dat zij - de duidelijkheid van Kloos ten spijt - nog altijd n i e t begrepen, waar zij met de vakbeweging aan toe zijn. Ook voor wat dát betreft liggen de dingen precies anders dan "De Vakbeweging" het voorstelt.

Een bron van kracht? Dat - misplaatste - vertrouwen in de vakbeweging? Jazeker, dát zijn we met "De Vakbeweging" eens. De enige krachtbron van de vakbeweging is, dat vele arbeiders door traditie nog de paden der vakbeweging volgen. De bron van de kracht der vakbeweging is - om het anders te zeggen - de vakbewegingsmythe. Maar hoe groot is de kracht, die uit die bron welt? En hoeveel arbeiders volgen - zonder door de mythe bedwelmd te zijn - de vakbonden om gans andere redenen dan de bonden zich wel inbeelden?

Afgezien daarvan, wat bazelt "De Vakbeweging" toch eigenlijk over "kracht"? Het extra-nummer van dat wekelijks orgaan was nog maar nauwelijks van de pers, of nummer 3 kwam uit, het nummer van 21 januari. Daarin werden (op pag. 3) cijfers over het ledenbestand van de Nederlandse vakbeweging gepubliceerd. En wat blijkt daar uit? Van de Nederlandse arbeiders is 14% lid van het NVV, 6% lid van het CNV en 10% lid van het NKV. Bij elkaar vertegenwoordigen - als men het zo noemen wil - de drie grote erkende vakcentrales dus 30% van de Nederlandse arbeiders. Wat met die cijfers feitelijk erkend wordt is, dat de "erkende" vakbeweging 70% van de arbeiders juist niet vertegenwoordigt.

Bij die cijfers drukte "De Vakbeweging" géén commentaar af. Haal je de koekeuk. Cijfers kun je niet zo gemakkelijk wegredeneren als zo'n uitspraak van de heer Kloos.

=====

=====
Mocht u iets lezen in een krant of tijdschrift, waarvan u veronderstelt, dat het voor de redactie van "Daad en Gedachte" interessant is, knip het uit en waag er een postzegel aan. Indien mogelijk zullen we er dankbaar gebruik van maken.
=====

A R B E I D E R S R A D E N I N P O L E N

IN HET JANUARI-NUMMER van "Daad en Gedachte" plaatsten wij een kort commentaar op de jongste gebeurtenissen in Polen, waarvan wij nadrukkelijk verklaarden, dat het een v o o r l o p i g commentaar moest zijn bij gebrek aan voldoende informatie. Wat wij gaven was 'n karakteristiek van de jongste Poolse opstand o n d e r v o o r b e h o u d . Die karakteristiek kwam hierop neer, dat:

1. de opstand in Polen een opstand was van de Poolse arbeidersklasse;
2. dat die opstand de aanleiding had gevormd tot een machtsgreep van die sociale groep, die kan worden aangeduid als "de nieuwe klasse" oftewel: de managers.

Sedert de verschijning van ons januari-nummer kregen wij de beschikking over nader feitenmateriaal dat althans het eerste deel van onze karakteristiek in alle opzichten bevestigt. Het materiaal is ontleend aan het Duitse weekblad "Der Spiegel", dat het op zijn beurt weer ontleende aan ooggetuigen, brieven uit Polen en aan lokale Poolse kranten, waarvan enkele exemplaren op de redactietafel van "Der Spiegel" terecht kwamen.

Uit schaarse - en soms niet bijzonder duidelijke - berichten in Nederlandse kranten heeft men kunnen afleiden, dat de strijd, die in het midden van de decembermaand in Polen uitbrak, ook in januari geenszins geëindigd was. Dat is een feit, waarvan ook de redactie van "Der Spiegel" uiteraard volledig op de hoogte is. De gegevens waarover het Duitse weekblad zijn lezers nader inlicht, worden op de gebruikelijke manier in een inhoudsoverzicht kort samengevat. Daar leest men:

"Niet misdadigers en plundersaars, maar arbeiders hebben in Danzig en Stettin de Poolse opstand georganiseerd. Arbeiders, arbeidersraden en stakingscomité's hebben ook vijf weken na het begin van de revolte nog steeds de macht in handen in de bedrijven. Als voorwaarde voor de terugkeer naar normale verhoudingen eisen zij van de partij het zélfbestuur in de fabrieken - de arbeidersdemocratie."

Naar onze opvattingen is dat natuurlijk een wat vreemde zaak. Zodra er werkelijk van zelfbestuur door de arbeiders sprake zou zijn, is er voor welke partij dan ook geen enkele taak meer weggelegd. Zelfbestuur door de arbeiders te eisen van de partij, komt er op neer, dat men van haar iets verlangt, dat zij onmogelijk in kan willigen. Aan de andere kant is het zo dat datgene, wat door de partij onder "normale verhoudingen" wordt verstaan, natuurlijk met échte arbeidersdemocratie niets te maken heeft. Als de samenvatting van de feiten door "Der Spiegel" juist is, dan komt het er ongeveer op neer, dat de Poolse arbeiders door middel van hun aantal en op grond van hun plaats in het produktieproces een grote mate van macht ontwikkeld hebben, maar onvoldoende macht om het beheer van de produktie, tegen de macht van de partij in, zélf ter hand te nemen. Hoe die dingen precies liggen zal binnen verloop van niet al te lange tijd wel duidelijk worden. In ieder geval is het jongste "Spiegel"-verhaal over Polen uitermate belangwekkend. Het spreekt ook in sterke mate voor zichzelf. Het grootste deel ervan publiceren wij hieronder in letterlijke vertaling. Aan het slot vindt de lezer op een enkel detail nog kort commentaar van onze kant.

"Der Spiegel" schrijft:

De Poolse C.P., die zich "Poolse Verenigde Arbeiderspartij" noemt, wordt bedreigd door de arbeiders - ook nog vijf weken na de opstand in de Poolse kuststeden.

Spontaan in de bedrijven gevormde arbeidersraden en stakingscomité's dikteren ter plaatse aan de partij de voorwaarden voor een terugkeer naar normale ver-

houdingen.

Vorige week dinsdag (m.a.w. dinsdag 12 januari - red. D. & G.) kwamen in Stettin de partijfunctionarissen bijeen om een eis van de stakende werf- en havenarbeiders in te willigen: Antonin Walaszek, die al tien jaar lang partijchef is van het plaatselijk bestuur in Stettin, verloor zijn post. Tegelijk met hem werd ook de voor de propaganda verantwoordelijke plaatselijke partij-secretaris Henryk Huber weggejaagd.

Arbeiders van de Stettiner werven hadden op 17 december 1970, drie dagen na de eerste onlusten in Danzig, het sein gegeven tot een sympathie-staking en tevens, naar eerst nu bekend is geworden, een arbeidersraad gekozen. Deze moest met Walaszek in onderhandeling treden over enkele maatregelen, die de partij-afdeling in Stettin naar het oordeel van de arbeiders terstond diende te nemen.

Maar de functionaris weigerde de op grond van vrije verkiezingen gevormde delegatie te ontvangen. Hij vluchtte naar een kazerne. De door de partij in de steek gelaten demonstranten pleegden vernielingen in Walaszeks villa en staken het partijgebouw in brand. Tanks van het leger onderdrukten vervolgens deze proletarische revolte.

Drie dagen later moest de Stettiner partijleiding toch met de arbeidersraden onderhandelen. Op 20 december om 18.48 uur meldde Radio Stettin: "De gesprekken van het plaatselijk bestuur en de partijleiding in Stettin met de vertegenwoordigers van de kollektieven van de werf "Adolf Warski" en van de reparatiewerf van Stettin-Greifenhagen zijn afgesloten. De kollektieven zullen hun staking beëindigen, naar huis gaan en normale arbeid hervatten."

Kort daarna, in de avonduitzending van 21.35 uur, moest radio Stettin de hervatting van de arbeid tegenspreken: Het besproken communiqué zou "nog niet de goedkeuring van alle betrokkenen hebben gekregen... Ons is door 't stakingscomité van de Stettiner werf en van de andere bedrijven meegedeeld, dat de discussie in solidariteit met de werfarbeiders wordt voortgezet."

In de bedrijven van Stettin hadden de arbeiders de macht in handen genomen. Ze waren niet bereid die macht zonder meer aan de partij terug te geven. Het Stettiner dagblad "Kurier Szczecinski" schreef in een bericht over de situatie: "Het terrein van de werf wordt door de arbeiders bewaakt. Van de interne telefoonleidingen maken ze gebruik om elkaar op de hoogte te houden van de laatste gebeurtenissen. Werfarbeiders patrouilleren ook langs de oever van de Oder. Arbeiders met banden om de arm staan op wacht voor het gebouw van de werfdirectie."

Over de gebeurtenissen in het eigen bedrijf berichtte de redactie van "De Koerier" op 20 december: "De arbeiders van onze drukkerij hebben gisteren 't werk neergelegd om uiting te geven aan hun solidariteit met de werfarbeiders. Daar zij echter weten, hoe belangrijk het juist nu is, de lezers te informeren, besloten zij het nummer van heden toch nog te drukken. Wij danken hen daarvoor."

In de naburige havensteden Danzig en Gdingen had de partij na de bloedige onlusten de werfarbeiders slechts in gedeelten tegelijk in de bedrijven teruggedroepen en nieuwe personeelskaarten laten vervaardigen om allen die van stakingsactiviteiten verdacht werden te selecteren. Arbeiders, die geen nieuwe personeelskaart hadden gekregen moesten zich, volgens Radio Danzig, bij de personeelsafdelingen melden.

Maar op 7 januari berichtte de Zweedse journalist Thomas Waldén, correspondent van het Stockholmse vakbewegingsblad "Aftonbladet", dat 3.000 arbeiders van de "Lenin-werf" in Danzig opnieuw in staking waren gegaan. Hun eisen luiden: "Ten eerste moeten de 200 gearresteerden worden vrijgelaten en ten tweede moet de nieuwe partijchef Gierek hier naar toe komen om met ons te praten."

Twee dagen later berichtte de Amerikaan James Feron van de "New York Times" dat de werfarbeiders van Danzig bovendien het onmiddellijke ontslag van de vakbewegingsleider Loga-Sowinski hadden geëist - vorige week vrijdag legde Loga-Sowinski zijn functie neer.

Hoe zich het protest van de werfarbeiders in de Oostzeehavens tot een bloedige volksopstand ontwikkelde, beschreef de CP-krant "Glos Wybrzeza" ("Stem van de Kust") in Danzig op 28 december. De editie, waarin de bewuste reportage was opgenomen, was nog maar nauwelijks in de circulatie gebracht, toen de verdere verspreiding van het nummer werd verboden. Eén nummer van die verboden editie bereikte "Der Spiegel".

Reeds op zondag 13 december - aldus "De Stem van de Kust" - stuurden twee afdelingen van de Danziger werf 'n arbeiders-delegatie, die met handopsteken was gekozen, naar de partijleiding om met haar te spreken over de nieuwe prijzen. De delegatie werd - vermoedelijk door toedoen van de tweede stadsbestuur-secretaris Zenon Jundzill - in het partijgebouw gearresteerd.

Uit protest ondernamen de volgende morgen ongeveer duizend werfarbeiders 'n mars naar het partijgebouw. "De arbeiders waren in hun werkkleding en droegen hun werfhelmen. Zij zongen onderweg de Internationale en het lied van de Volksgarde uit de tweede wereldoorlog met o.a. de woorden: ".... voor honger, bloed en tranen is nu het uur der wraak gekomen."

Dinsdagmorgen waren alle havenwerken in Danzig en de meeste fabrieken in deze stad door een staking lamgelegd. Ook de arbeiders van de werf "Parijse Commune" in Gdingen gingen in staking. Op de Lenin-werf werd aan de bedrijfs-partij-secretaris Pienkowski het spreken onmogelijk gemaakt. De partijfunctionarissen werden uit voorzorg uit het gebouw van de partij-centrale geëvacueerd.

Toen omstreeks 10.15 uur het partij-gebouw in Danzig in brand gestoken werd, konden de laatste zeven functionarissen slechts (met hulp van een paar oudere arbeiders) hun leven redden door een sprong uit de eerste verdieping. De stakers begetten de werven. In de nacht van dinsdag op woensdag werden tanks tegen hen in actie gebracht.

De spontaan gekozen arbeiderscomité's in de bedrijven vormden 'n eigen werfmilitie en verder sloten deze comité's zich in naam van de circa 20.000 arbeiders van Danzig en Gdingen tot een arbeidersraad aaneen, die de eisen der opstandige arbeiders overbracht aan de partijleiding en aan de directie van de werven.

Die eisen waren:

1. wettelijke erkenning van de gekozen arbeidersraden en stakingscomité's;
2. bestraffing van de politici, die verantwoordelijk konden worden gesteld voor de economische misère;
3. dertig procent loonsverhoging, intrekking van de prijsverhogingen en verbetering van de woningtoestanden.

De gedelegeerden van de arbeidersraad werden eveneens gearresteerd. Toen de arbeiders hen wilden bevrijden openden de tanks het vuur.

+ +

+

DE SPIEGEL-reportage hebben wij tot dusver nauwkeurig weergegeven. Op deze plaats verdiept het blad zich in de vraag, hoeveel slachtoffers de Poolse opstand heeft geëist. Resultaat van de becijfering: véél meer dan de 27 doden, 346 gewonden en 170 gearresteerden die officieel worden opgegeven in een geheim rapport van de partij. Een vluchtige optelling uit krantenberichten uit Polen brengt "Der Spiegel" alleen al tot 65 doden in Danzig, Gdingen en Stettin. Daarbij zijn dan niet inbegrepen, de doden in de gelederen der partij-politie. In de genoemde kuststeden zouden dat er, volgens een Zweedse radioreporter, ook al minstens dertig zijn.

+ +

+

Na voornoemde becijferingen besluit de reportage in "Der Spiegel" als volgt:

Twijfel aan de leidende rol van de partij en de vakbonden kwam ook in andere Poolse steden aan het licht. Een arbeider van de machinefabriek in Oliva deelde mee: "De mensen hebben 't vertrouwen in de partij verloren." Het katholieke weekblad "Tygodnik Powszechny" schreef: "Het is tot de gebeurtenissen gekomen, omdat er voor de gerechtvaardigde oppositie van het fabriekspersoneel geen normale, gevestigde vorm bestond."

Zulk een vorm, die zou moeten leiden tot een "democratisering van de maatschappij" is nu, volgens het toonaangevende Warschause blad "Zycie Warszawy" in het vooruitzicht gesteld. Op de eerstvolgende bijeenkomst van het centrale comité der partij zal worden besloten tot: "Invoering van het zelfbestuur, dat samen met de partijorganisatie en de vakbeweging een derde schraag voor de arbeidersdemocratie zou vormen."

+ +
+

TOT ZOVER "Der Spiegel". Wij hebben aan dit relaas maar weinig toe te voegen. Dat de nieuwe partij-chef Gierak inderdaad de eis van de Danziger stakers heeft ingewilligd en met hen is gaan praten - en niet slechts met hen alleen - is de oplettende krantenlezer bekend. Het zal dezelfde oplettende krantenlezer evenmin ontgaan zijn, dat Gierak daarbij kwistig gebruik gemaakt heeft van alle demagogische gaven, waarover blijkbaar ook hij beschikt. Wat het op komst zijnde besluit van het centraal comité betreft: wat dat comité en de genoemde toonaangevende Warschause krant onder "zelfbestuur" verstaan, is natuurlijk héél wat anders dan "arbeidersmacht en beheer der produktiemiddelen door de arbeiders". Het komt ons voor, dat wat het wél is, een systeem is, dat in de lijn ligt van het managerdom. Misschien moet het wel gedefinieerd worden als: een modern personeelsbeleid. Voor de produktie zal het ongetwijfeld voordelig zijn. Met "arbeidersdemocratie" heeft het niets uitstaande.

=====

W A A R O M D A A R Z U S E N H I E R Z O ?

NAAR AANLEIDING van de gebeurtenissen in Polen is ons een vraag gesteld. Ze luidde als volgt: hoe komt 't toch, dat wanneer in Oosteuropese landen als Oost-Duitsland, Hongarije en nu weer Polen de arbeiders in verzet komen, je van radenvorming hoort, waarvan je tijdens grote klassengevechten in West-Europa niets vernoot. Kijk bijvoorbeeld maar naar de mei-gebeurtenissen van 1968 in Frankrijk. Is dat niet iets dat om verklaring vraagt? Vooral als men de opvatting huldigt, dat de arbeidersraden de natuurlijke, de om zo te zeggen vanzelfsprekende organisatievorm zijn van de strijdende proletarische klasse?

De vraag vinden wij volkomen begrijpelijk en logisch. Ons antwoord is echter, dat er in w e z e n tussen de strijdvormen die in Oost-Europa zijn of worden toegepast en die in West-Europa géén verschil bestaat. Tussen een arbeidersraad dáár en het strijdcomité van een "wilde" staking hier bestaat enkel en alleen een gradueel verschil. Beide - de arbeidersraad in Oost-Duitsland (1953), in Hongarije (1956) of in Polen (1970/71) en de spontaan gevormde stakingscomité's - hebben tot taak en functie de problemen op te lossen die door de z e l f s t a n d i g e strijd van de arbeiders aan de orde worden gesteld. In feite is zo'n strijdcomité van een "wilde" staking een arbeidersraad. Alleen: het wordt in 99

van de 100 gevallen - en misschien wel in 999 van de 1000 gevallen - als zodanig niet herkend.

Hoe of dat komt zullen we proberen met een voorbeeld uit te leggen. We kiezen daarvoor de staking van de chauffeurs van het interlokale busvervoer in de dagen, dat wij hier het kabinet-De Quay hadden. De stakende buschauffeurs, die door de vakbeweging niet gesteund werden, hadden een strijdcomité gevormd, dat 'n toonbeeld van energie bleek. Op een gegeven moment - men zal zich de zaak waarschijnlijk nog wel herinneren - gaf minister-president De Quay blijk van zijn voornemen om samen met enkele van zijn mede-ministers direct met dat stakingscomité te onderhandelen. Het voornemen - dat bij een voornemen is gebleven - lokte 'n storm van protest uit in de kringen van de vakbeweging. Parlementsleden, die of tot de vakbeweging behoorden of er nauwe relaties mee onderhielden, verweten de regering aan de bonafide (!) vakbeweging een dolkstoot in de rug toe te brengen. Als de regering aan haar voornemen gevolg gaf, zo werd er gezegd, zou de positie van de vakbeweging en daarmee het georganiseerd overleg en daarmee weer de zogenaamde sociale vrede, op ernstige wijze worden bedreigd.

Het zware geschut, dat op die manier in stelling werd gebracht, deed de regering ijlings terugwijken. Het gesprek tussen de regering en het stakingscomité van de buschauffeurs, waarvoor het tijdstip al was vastgesteld, is nimmer doorgegaan. Minister-president De Quay heeft het laten afweten. Wat echter zou er gebeurd zijn als het nu eens wél had plaatsgevonden?

Als de regering-De Quay destijds was gaan praten met het stakingscomité der strijdende chauffeurs dan zou er natuurlijk op zichzelf niets aan dat comité veranderd zijn. Aan de tafel in het departement van Algemene Zaken of in het departement van Sociale Zaken zouden ter ener zijde precies dezelfde mannen hebben gezeten, die nu enkel maar de koppen bij elkaar gestoken hebben in de grote busgarages. Op hetzelfde ogenblik echter dat op de stoelen tegenover hen niet autobusbestuurders en conductrices plaatsnamen, maar de ministers van het Nederlandse kapitalisme, zouden zij met andere ogen zijn gezien. Het gesprek in Den Haag zou, met het keiharde feit van de staking als machtsmiddel op de achtergrond, duidelijk het karakter hebben gedragen van een beslissende krachtproef: een krachtproef tussen de heersende klasse enerzijds, alle arbeiders van het busvervoer anderzijds. Door het blote karakter van het gesprek zou duidelijk geworden zijn, dat het stakingscomité zo goed als de ministers een stuk macht vertegenwoordigden. Indien op dat moment een blad als "De Telegraaf" of "De Nederlandse Onderneming" woedend aan het stakingscomité zou hebben verweten, dat het zich godbeter 't gedragen ging alsof het een "arbeidersraad" was, dan zouden wellicht weinigen zó verwonderd zijn geweest als de door de chauffeurs gekozen comitéleden. Mogelijk zouden dezen tegen zo'n beschuldiging ook wel hebben geprotesteerd. De beschuldiging zou er echter in onze ogen niet minder juist om zijn geweest. De chauffeurs in het stakingscomité zouden zich naar onze mening ook hoe langer hoe meer bewust als arbeidersraad moeten zijn gaan gedragen, zuiver door de logica van de feiten en de ontwikkeling zélf.

Waar ligt dan de grens tussen een stakingscomité en een arbeidersraad? Die grens is er niet in onze ogen. Waarmee we te maken hebben is een verschillende benaming. De ene keer wordt de ene term gehanteerd, de andere keer de andere. Maar wat steekt achter een naam?, vroeg Shakespeare al. Wat wij een roos noemen, zou, als 't een ándere naam droeg even lieflijk geuren. Wat de vorm is, waarin de zelfactiviteit van de arbeiders gestalte krijgt, verandert niet van karakter of zij nu stakingscomité dan wel arbeidersraad genoemd wordt.

Maar hoe komt het dan, dat bij zelfactiviteit van strijdende arbeiders daarginder altijd het woord "arbeidersraden" valt, hier steeds van "stakingscomité's" gesproken wordt? Wij zien het bepaald niet als een willekeurig toeval. De verklaring is volgens ons deze, dat in de Oost-Europese landen de staat of het staatsapparaat nauw bij de productie is betrokken, zodat ieder - ook een betrekkelijk

klein - sociaal conflict er onmiddellijk de gestalte krijgt van een machtskwestie tussen de arbeiders en de staat. Bij een beperkt conflict in West-Europa staan de arbeiders en de een of andere bedrijfsdirectie tegenover elkaar. Dat het in het geval van de buschauffeurs bijna anders was geweest, ligt natuurlijk daaraan, dat het hier ging om een conflict bij het openbaar vervoer. Om die reden kwam ook bij de spoorwegstaking van 1903 de machtsvraag op het tapijt en om die reden doemde eveneens de machtsvraag op bij de Londense staking van tankwagenchauffeurs in 1955 of bij de vele havenstakingen in Groot-Brittannië, waarbij de (Labour)regering troepen stuurde of met troepen dreigde. Om die reden werden ook troepen gereed gehouden ten tijde van de staking der Amsterdamse gemeentewerklieden in 1955 en werden - voor laden en lossen - troepen gebruikt bij de grote havenstakingen in Rotterdam pal na de tweede wereldoorlog. Overigens: ook de Amsterdamse staking van 1955 biedt aardige voorbeelden voor het betoog dat wij hier voeren. Er is toen namelijk ook sprake geweest van 'n eventueel gesprek tussen de toenmalige burgemeester d'Ailly en het stakingscomité. Zouden de stakingen van april '55 in Amsterdam zich verder hebben uitgebreid en zou het gesprek werkelijk op gang gekomen zijn - wat niet het geval is geweest - dan zou ook het stakingscomité van die dagen als bij "toverslag" het aanzien van een "arbeidersraad" gekregen hebben.

Hoe echter, zal men vragen, zat het dan wel in mei 1968 in Frankrijk? Het is toch zeker onmiskenbaar, dat daar de "machtsvraag" werd gesteld? Inderdaad. Maar op hetzelfde moment dat zulks geschiedde - niet in het Quartier Latin natuurlijk, waar wel spectaculaire barricades werden gevormd, maar de machtsvraag overigens in het geheel niet aan de orde was, hoogstens de positie van de minister van onderwijs of van de Parijse politieprefect - werd de strijd door het optreden van het bolsjewistische vakverbond CGT om zeep gebracht. Het Franse voorbeeld is om die reden verre van illustratief. Waarbij niet vergeten mag worden, dat er daar waar de strijd naar 'n hoogtepunt groeide - in Nantes, in Socheaux, waar de Peugeot-fabrieken zijn - wel degelijk van radenvorming sprake is geweest. De Nederlandse dagbladen hebben er geen aandacht aan besteed. De Franse uiterst weinig. Maar later is er literatuur verschenen, die daarover geen twijfel laat bestaan.

Misschien wil iemand hier tegenwerpen, dat er inderdaad over de raden in Nantes of Cléon in Frankrijk brochures zijn verschenen, maar dat die in zoverre overdreven zijn, dat in die brochures "raden" wordt genoemd, wat in werkelijkheid niet meer dan "stakingscomité's met zéér uitgebreide taken en bevoegdheden" waren. Tegen een dergelijke tegenwerping tekenen wij geen enkel protest aan. Integendeel, waarom zouden wij. Die tegenwerping onderstreept alleen maar datgene, wat wij hier betogen, namelijk, dat het verschil tussen een stakingscomité of een stakingscomité met uitgebreide taken en bevoegdheden en een arbeidersraad slechts een kwestie van benaming is en in de praktijk bijzonder moeilijk valt aan te geven.

=====

Z E E R B E G R I J P E L I J K E

B O O S H E I D

"DE METAALKOERIER", orgaan van de metaalbedrijfsbond van het NVV (nummer van 22 januari 1971) is nogal boos op de heer O. van Beers, jongste directeur van de firma Van Beers en Van Yperen. Die heer Van Beers namelijk publiceerde in het eigen blad van het

bedrijf een beschouwing, waarin onder andere stond: "In de moderne handboeken staat duidelijk dat de ondernemer 'n dienende taak heeft binnen zijn onderneming en t.o.v. de gemeenschap, en vooral de zorg heeft voor de continuïteit van de onderneming... Alleen de vakbonden zijn daar nog niet achter, maar dat komt nog, let op mijn woorden."

Nu zijn de vakbonden in werkelijkheid van de dienende taak van de on-

dernemers, die zij op hún beurt weer trouw van dienst zijn, al lang overtuigd. Voor niets zijn de bonden zo bezorgd als de continuïteit van de kapitalistische onderneming en de continuïteit van de uitbuiting. De opmerking

van de heer Van Beers is dan ook volstrekt onduidelijk. Wél duidelijk daarentegen is, waarom de metaalbond boos is. Hebben de bestuurders daárvóór al die jaren als slippendragers van het ondernemersdom gefungeerd?

=====

O T T O R Ü H L E E N D E P R O B L E M E N V A N O N Z E T I J D

TER INLEIDING tot hetgeen wij op deze plaats ter kennis van onze lezers willen brengen, allereerst een paar citaten:

".... Nauwelijks had in de Duitse revolutie de radenidee bij de massa post gevat en nauwelijks was zij bezig zich tot een revolutionaire macht te ontwikkelen.... of men viel haar vanuit Rusland in de rug aan. De revolutionaire leuze "Alle macht aan de raden!" vond niet slechts in Rusland geen weerklank, zij werd van daar uit door een terstond beginnende lawaai-kanonnade van bolsjewistische storingsmachines op alle denkbare manieren onverstaanbaar gemaakt, gesaboteerd en belemmerd in zijn werfkracht. Men vernam geen echo, die de massa's aanvuurde en moed insprak. Men vernam niet: "Bezetting der bedrijven!", niet "De revolutie moet verankerd worden op de plaatsen waar geproduceerd wordt!", en evenmin, dat "de economische macht direct door de werkende massa moet worden gegrepen!" Men hoorde niet, dat het ging om "principiële verandering van het gehele wetgevende en uitvoerende systeem!", noch dat de "wil van de massa het opperste gebod!" was. Niets van dat alles. In plaats daarvan werd het ongelooflijke en onmogelijke parool uitgegeven van: "Terug in de partij! Terug in de vakbeweging! Terug in de parlementen!" Het kwam alle revolutionaire strijders als iets onbegrijpelijks, als een slag op het hoofd, als een verraad voor. Het was een directe dolkstoot..."

".... De partij is in de grond van de zaak geen organisatievorm van het proletariaat maar van de bourgeoisie.... De partij functioneerde slechts met behulp van een bureaucratie. Haar gehele apparaat is opgebouwd naar het voorbeeld van de burgerlijke staat, autoritair-centralistisch, van boven naar beneden werkend, met de typische scheiding van de leden in twee klassen...."

".... de Duitse sociaal-democratie.... was steeds slechts schijnbaar een socialistische beweging geweest. Tientallen jaren lang had zij het fundamenteel burgerlijke principe van haar opbouw versluierd. Maar nimmer had zij haar burgerlijk karakter kunnen overwinnen. Zij was en bleef een kleinburgerlijke hervormingspartij... Vandaar haar bereidwilligheid om een bondgenoot van de bourgeoisie te worden, toen het burgerlijk beginsel, dat haar eigen beginsel was, ernstig in gevaar kwam... vandaar haar innerlijk verzet en haar uiterlijke weerstand ten opzichte van elke activiteit, die onvermijdelijk tot revolutie leiden moest...."

".... Lenin had de naïeve opvatting dat er een goede en een slechte bureaucratie zou bestaan. De slechte zag hij overal in de burgerlijke wereld. De goede echter verwachtte hij in eerste instantie van de Com-

munistische Partij... Men verbaast zich er over, dat een man als Lenin, die meende als geen tweede het wezen der dialectiek te hebben verstaan, zulk een dwaas gebruik van de dialectiek maakte. Maar juist zijn aanspraak de beste dialecticus te zijn, was een onbewuste poging om het feit te bemantelen, dat hij de slechtste dialecticus was. Hij was helemaal geen dialecticus, doch een opportunist...."

".... Het bolsjewisme sproot voort uit een opvatting van Lenin, die het beschouwde als het middel om met behulp van een revolutionaire actie het tsarisme omver te werpen. Zijn revolutionaire strategie bewoog zich binnen een autoritair-centralistisch mechanisme, dat van boven naar beneden werkte, met de typische scheiding tussen leiders en massa, dat overeenkomt met het dualisme van de burgerlijke klassenscheiding. Op de basis van deze strategie kon men met succes alleen maar een burgerlijke revolutie doorvoeren...."

Deze citaten zijn van O t t o R ü h l e , een Duitse radencommunist, voor wie wij al eerder in "Daad en Gedachte" aandacht hebben gevraagd, naar aanleiding van het feit, dat het Berlijnse Instituut voor de praktijk en de theorie van het Radencommunisme in de loop van het vorige jaar zijn in 1924 geschreven boekje: "Van de burgerlijke naar de proletarische revolutie" opnieuw heeft uitgegeven. De hier afgedrukte uitspraken zijn niet daaraan ontleend. Ze stammen uit twee verschillende boeken van Rühle, die bij zijn leven nooit het licht hebben gezien. De manuscripten werden bij zijn papieren gevonden nadat hij in juni 1943 als emigrant in Mexico was overleden aan een hartkwaal. Pas dit jaar, 1971, maar dan een kwarteeuw na Rühles dood, zijn deze geschriften, samen met twee brieven van de schrijver, voor de eerste keer gedrukt. Ze zijn verschenen in een pocket van de Duitse uitgeverij Rowohlt.

Diegenen onder onze lezers, die de Duitse taal machtig zijn kunnen wij deze Rowohlt-uitgave warm aanbevelen. Hoewel de daarin opgenomen teksten in de dertiger jaren in zijn Mexicaanse ballingschap geschreven werden, hebben zij desondanks een grote actualiteit. Men kan dat, menen wij, ook afleiden uit de hier weergegeven uitspraken, die wij vrij willekeurig gekozen hebben en die wij, zo de ruimte dat zou hebben toegelaten, graag nog met tal van andere citaten zouden hebben vermeerderd.

Wat bij Rühle als een rode draad door vrijwel al zijn werk loopt: de rotsvaste overtuiging, dat de proletarische revolutie iets totaal anders is dan de burgerlijke en dat zij derhalve ook totaal ándre organisatievormen behoeft, de rotsvaste overtuiging, dat de partij een burgerlijke organisatievorm is en derhalve geen aanspraak op de leiding van en over de arbeiders kan maken, dat de "leiding" van het proletariaat alléén bij het proletariaat zélf kan berusten, dat alles vindt men ook terug in de thans verschenen geschriften. Zij bevatten bovendien een uiterst scherpe kritiek op het bolsjewisme en de Russische revolutie, een duidelijke karakteristiek van de sociaaldemocratie als een b u r g e r l i j k e beweging en 'n zéér duidelijke beschrijving van de arbeidersraden als de aangewezen en natuurlijke organisatievorm der arbeidende klasse. Met andere woorden: wat Rühle in de nu van hem uitgegeven werkjes behandelt zijn fundamentele problemen, die ook in onze tijd nog altijd in het middelpunt van de discussie staan.

Het is denkbaar, dat het eerste der hier door ons gebrachte citaten, aanleiding geeft tot een paar kritische opmerkingen. Rühle spreekt daar van een "dolkstoot" en van "verraad" van de kant van de bolsjewiki. Past een dergelijke karakteristiek, zo zal men misschien vragen, wel bij een auteur, die het b u r g e r l i j k karakter van de Russische revolutie en van het leninisme volkomen heeft doorzien? De opmerking zou, indien zij gemaakt werd, zeer begrijpelijk zijn. Immers, wie het bolsjewisme als exponent van de burgerlijke omwenteling in Rusland heeft begrepen, zal er dit bolsjewisme moeilijk een v e r w i j t van kunnen maken, dat

het zich overal - en dus ook in Duitsland - tegen iedere vorm van proletarische zelfactiviteit gekeerd heeft. Het feit is onbetwistbaar, maar men kan natuurlijk nooit volhouden, dat het bolsjewisme beginselen heeft verraden, die het er nooit op na gehouden heeft.

Rühle ziet dat terdege in. Uit het laatste door ons hier gebrachte citaat komt dat ook reeds naar voren. Het eerste citaat - en dat blijkt wanneer men het leest in verband met de gehele tekst waarin het voorkomt - is geen fundamentele analyse, doch meer een beschrijving van wat in revolutionaire kringen in Duitsland, ten tijde van de revolutie werd gevoeld en gedacht op een tijdstip, dat men het wezen van het bolsjewisme nog lang niet zo goed begrepen had als later, mede door de onderzoeken van o.a. Rühle zelf, het geval was.

Rühle (ook al gebruikt hij het woord "verraad" wel vaker, meegesleept als hij wordt door zijn wat emotionele schrijftrant) behoort zeker n i e t tot degenen, die bolsjewisme of sociaaldemocratie van "verraad" beschuldigen. Bij zijn uiteenzettingen over de Duitse sociaaldemocratie komt dat ook heel duidelijk naar voren. Rühle zegt n i e t, dat de Duitse sociaaldemocratie de strijd van de arbeiders in de steek gelaten heeft of de rug heeft toegekeerd. Integendeel! Hij verklaart zeer nadrukkelijk, dat hetgeen de sociaaldemocratie van de aanvang af wilde en deed, met de strijd van het proletariaat tegen de kapitalistische uitbuiting totaal niets had te maken.

Door zijn uitvoerige schilderingen van hetgeen de proletarische strijd wél is, door zijn schilderingen van de kapitalistische ontwikkeling tussen de beide wereldoorlogen, door zijn schets van de perspectieven die daardoor worden opgeroepen, is er een nauwe samenhang tussen de vraagstukken, die Rühle aansnijdt en de problemen van onze tijd. Dit korte artikeltje heeft géén andere bedoeling dan op het pas verschenen werkje van Rühle de aandacht te vestigen. Wij zullen er ongetwijfeld in "Daad en Gedachte" nog wel eens uitvoeriger op ingaan. Voor geïnteresseerden zij hier opgemerkt, dat de uitgever dit boekje voorzien heeft van zeer goede verklarende noten, van een toelichting, die ook enig licht werpt op Otto Rühle's theoretische ontwikkeling, van een aantal biografische gegevens en van een overzicht van Rühle's geschriften.

Omdat het boekje ons van bevriende Duitse zijde werd toegestuurd, is de prijs ons niet bekend. Wij schatten, dat die ongeveer f 10 zal bedragen. Nogmaals: voor wie het misschien heeft is het boekje dat zeker waard. De juiste titel luidt: "Otto Rühle Schriften - Perspektiven einer Revolution in hochindustrialisierten Ländern". Het is verschenen in de Rcwohlt-reeks: "Texte des Sozialismus und Anarchismus".

=====

VAN REDACTIE EN ADMINISTRATIE.

AAN ELK nummer van "Daad en Gedachte" wordt veel vrije tijd en veel geld besteed. Sommige mensen schijnen dat niet te begrijpen, want elk jaar moeten we wel enige lezers aanschrijven om ze duidelijk te maken, dat ook zij de plicht hebben bij te dragen in de kosten, die nu eenmaal aan het uitgeven van een blad verbonden zijn. Dit nu is een vervelende zaak, die ons dan ook meters de keel uithangt. We menen dat ieder z'n plicht moet verstaan en op tijd zijn financiële bijdrage overmaken. Wie daartoe niet bereid is kan zich beter van de lezerslijst laten schrappen. Dit klinkt natuurlijk niet zo prettig, maar we zijn het soebatten om een bijdrage zat. Lezers, die we elke keer een bijdrage moeten afbedelen zijn we liever kwijt dan rijk. Laten we saarom afspreken dat alle lezers op tijd hun bijdrage overmaken. Wie in gebreke blijft kan ervan overtuigd zijn, dat toezending van "Daad en Gedachte" aan hem onherroepelijk zal worden gestaakt.

=====